

u prvom redu ulagali svoje sile za napredak svojih redovničkih časopisa («Nova Revija», «Život», «Duhovni život»). Tako su stručne sile na bogoslovskom polju ostale podijeljene i neujedinjene, a znanstveni rad u »Bogoslovskoj Smotri« sveden u glavnom na profesorski zbor fakulteta i svjetovno svećenstvo. Ta činjenica nije dala, da se izdavački rad Hrvatske Bogoslovске Akademije razvije u jačem stupnju. Mjesto jednoga stručnog časopisa, moralo je svećenstvo po svim biskupijama hrvatskih zemalja uzdržavati svojim prinosima četiri, a da diecezanskih časopisa posebno ni ne spominjemo («Katolički list», «Glasnik dakovačke biskupije», «Vrhbosna», «List splitske i dubrovačke biskupije»). Otud poteškoće financijalne prirode, bez kojih se ni uz najbolju volju ne da ništa izvesti. Nije, dakako, uzmanjkalo znatnih poteškoća ni s drugih strana. Ali one bi se uz malo dobre volje dale svladati, kad ne bi postojala spomenuta glavna poteškoća.

Što međutim nije uspjelo Hrvatskoj Bogoslovskoj Akademiji za njezinih prvih 20, a Bogoslovskoj Smotri za njezinih prvih 30 godina života, dao Bog da uspije u godinama, što će usliediti. Jedno treba imati pred očima: oتمانju kulturnog života narodnih slojeva izpod upliva kršćanske orijentacije — potrebno je, da se suprotstavi intenzivan rad kršćanskih radnika na kulturnom polju. A najpozvaniji su radnici na tom polju i čuvari kršćanskih tradicija, bili kod nas, a i u ostalom svijetu, katolički svećenici. Bez njih ne ide ni danas, a ne će ići ni u buduće. Laici im uvijek mogu biti samo pomagači. Zastranjenje s ove linije, što se kod nas u posljednja desetljeća pokazuje, nije dobar znak. Pozvanima je dužnost da i o tom vode brigu. A na nama je, da svojim radom prednjačimo i pomožemo, da svećeničko pokoljenje iza nas bude prožeto duhom, kojim odiše »s v e t a z n a n o s t«, da mu ona bude prva i najmilija briga, te da samo po njoj i preko nje izpunji svoj uzvišeni svećenički poziv u narodu.

MARIJA KRALJICA MIRA

Dogmatsko-skripturistička podloga naslova

O. Jeronim Dr. Bakotin, ofm

Pontifikat slavno vladajućeg Kristova Namjestnika Pija XII, kao i onaj njegovih Predšasnika Pija XI i Benedikta XV, spada u mutno doba raznih previranja i ratova. Kao što su Kristovi Namjestnici u svim poremećenjima, nezdravim pojavama ili zarazama krivovjerja, što se tijekom stoljeća pojavile u njima povjerenome stadi, ili uobće u čovječanstvu, nastojali naći lieka analogno tražiti im uztuk, tako se i Pontifikat ove trojice Petrovih Nasljednika odlikuje živim nastojanjem oko mira. U radu pak oko mira, Kristovi Namjestnici pozivlju sve vjernike na suradnju i podporu, naročito u molitvama na tu nakanu Bogu upravljenim, budući da jedino on može dati »onaj mir, što ga sviet dati ne može«. Slavno vladajući Kristov Namjestnik, kao i njegovi Predšasnici, posebno potiče vjernike na pobožnost prema Majci Božjoj, čijim se posredovanjem nada postići žuđeni mir.

Benedikt XV. pismom na državnom tajnika od 5 svibnja 1917 naredio je, da se u Lauretanskim Litanijama doda zaziv: »Kraljice mira, moli za nas!«¹. Međutim vjera u moć posredovanja Bl. Dj. Marije za mir nije nešto novo. Naredba Benedikta XV. nije drugo nego potvrda onoga, što su vjernici već davno prije vjerovali. Hvalospjev »Ave maris stella«, koji u najmanju ruku ne potječe kasnije od X vieka, sadrži stih: »Funda nos in pace«. U Rimu se nalazi crkva pod nazivom »S. Maria della pace«, koju je dao sagraditi Siksto IV (1471—1484). U Bruxellesu se u crkvi sv. Nikole štoju kip Kraljice mira iz XI ili najkasnije XII vieka. Isto tako u Parizu u crkvi redovnica sv. Srdca Picpus nalazi se kip Kraljice mira, koji je izrađen kasnije od onoga u Bruxellesu, ali je poznatiji.

I ustanovi raznih liturgijskih blagdana dale su upravo povoda blagodati mira postignute ili u nadi, da će se postići po zagovoru Kraljice mira. Takav je slučaj s blagdanom Pohoda, Marije Pomoćnice, Imena Marijina i blagdana presv. Ruzarja. Pače u Španjolskoj se već od XI vieka štuje posebni blagdan pod imenom Kraljice mira, a tako isto u Francuzkoj prigodom Tridesetgodišnjeg rata u XVII vieku bi uztanovljen blagdan sa vlastitim oficijem².

Iz ovoga kratkoga pregleda dade se razabrati, kako je vjera u moć Marijina posredovanja za mir duboko uvriježena u vjernicima. Pitamo se, na kojoj je teološkoj bazi ta vjera zasnovana, i da li je kult Bl. Dj. Marije pod tim imenom potpuno opravdan. U izpitivanju ćemo toga gledati Mariju najprije u odnosu prema Kristu, a zatim obzirom na nju samu.

I

Oznaka mesijanskog doba jest podpuni i neprekidni mir. Mesija je prorečen kao »Knez mira« (Iz. 9, 5 [Vg. 9, 6], što će navijestiti mir narodima (Zak. 9, 10), i u čijim će danima proteći »pravda i obilje mira, dokle teče mjeseca« (Ps. 72 [Vg. 71], 7). Njegova će se vlast proširiti i miru ne će biti kraja« (Iz. 9, 6 [Vg. 9, 7]). Mesijansko spasenje i plod toga spasenja — mir često se gledaju u odnosu s ondašnjim pogiblima i nesrećama, što su zadesile ili su imale zadesiti narod. Oslobođenje od izvanjskih neprijatelja slika su budućeg mesijanskog spasenja (izp. Mih. 5, 4. 5 [Vg. 5, 5. 6])³. Izaija predočuje mir mesijanskog doba u krasnim slikama i bezprimjernim usporedbama. Mesija »sudi među narodima, govori pravicu mnogim narodima. Oni razkivaju mačeve svoje za raonike, koplja svoja za srpove. Više ne diže mač narod proti narodu. Više se ne uči ratu« (2, 4). »Tada će vuk boraviti s janjetom, ris će ležati s jaretom, tele, lav i ovca bit će zajedno. Malen dječak može ih voditi. Krava i medvjedica zajedno će pasti. Mladi njihovi zajedno će ležati. I lav će jesti slamu kao goveče. Nejače igrat će se nad rupom gujinom. U rupu zmije baziliska zavlaić će ruku svoju diete odbijeno od prsiju. Ne će se činiti ništa zlo, nikakva nepravda više na cijeloj svetoj gori mojoj« (11, 6. 9). Ovim smjelim slikama Prorok hoće da iztakne pomirenje svih stvorova s Bogom⁴. Riše savršeno

¹ AAS, 9 (1917), 266.

² Izp. E. Campana, *Maria nel culto cattolico*, I, Torino-Roma 1933, 403—405.

³ Izp. F. Ceuppens, *De prophetiis messianicis in Antiquo Testamento*,

⁴ Ceuppens, Nav. dj., 250.

Roma 1935, 349.

prijateljstvo i slogu među bićima, što žive u najvećem međusobnom neprijateljstvu, navješta u novom kraljevstvu Emanuela najveću sigurnost, pače stanje kao u raj. Služi se mnogim usporedbama, da bi uvjerio o mogućnosti onoga, što izgleda nevjerojatno i nečuvano.

Mir je, dakle, jedna od glavnih značajki mesijanskog doba. »Slava Bogu na visini, i na zemlji mir ljudima dobre volje« (Lk. 2, 14) glasila je himna anđeoskih legija pri porodu obećanog Mesije. Krist pak na raztanku sa svietom i Učenicima ovima ostavlja u oporuci mir: »Mir vam ostavljam, mir svoj dajem vam« (Iv. 14, 21). Mir je alfa i omega Kristova kraljevstva.

Mir (žid. שָׁלוֹם) označuje skup tjelesnih i duševnih dobara: cielost, neozljeđenost, spas, zdravlje, mir, slogu, prijateljstvo⁵. U mesijanskim proročanstvima pod Mesijinim kraljevstvom ima se u prvom redu shvatiti vrhunaravno i duhovno kraljevstvo, koje se ne će širiti ratom ni oružjem, nego »pravicom i pravednošću« (Iz. 9, 6 [Vg. 9, 7]); jednako pod mirom u mesijanskom kraljevstvu ima se u prvom redu razumjeti pomirenje i mir s Bogom⁶, t. j. duhovna sreća⁷, što je izvor izvajnskoga mira među ljudima. To je mir u najvišem stupnju i potpunom smislu rieči: mir što izvire iz srca i utječe u sviet; mir s Bogom u duši, mir među ljudima u svietu. Krist je, dakle, zaista »Rex pacificus«.

Sada se pitamo, odkuda Bl. Dj. Mariji pravo na naslov »Kraljice mira«. Odgovor je jednostavan i jasan: jer je Majka »Kneza mira« (Iz. 9, 5 [Vg. 9, 6]). Odnos između Marije i Krista jest tjesni odnos majke i sina, te prema tome Marija s Kristom dieli kraljevski naslov i dobra kraljevstva. Marija vuče lozu od kralja Davida⁸. Prema tome je Sin Božji postao po Mariji krepošću Duha Svetoga čistokrvni potomak kralja Davida, baštineći obećanja dana njegovoj kući (2 Sm. 7, 12—16; Ps. 89 [Vg. 88], 37; Lk. 1, 32); Marija pak, s druge strane, kao Majka obećanog Mesije, postaje sudionicom časti, obećanja i dobara vezanih uz njegovu osobu.

Spomenusmo, da se pod mirom, koji je jedna od glavnih značajki mesijanskog spasa, ima u prvome redu shvatiti unutrašnji mir duše, pomirenje s Bogom, bez čega pravoga mira izvana nema. Isus Krist je »mir naš, koji složi oboje (Židove i pogane) u jedno«, u »novoga čovjeka«. Došao je da propoviedi evandjelje mir i po njemu imamo pristup k Otcu u jednome Duhu (Ef. 2, 14—18). On je »ugaroni kamen, na kome je sva građevina složena« (Ef. 2, 20 sl.) i daje joj jedinstvo i čvrstoću. Krist je glava mističnoga tiela. »Od njega je cijelo tielo složeno svakim vezom, da jedan drugome pomaže silom, koja je odmjerena svakome pojedinom dielu, a to čini da raste

⁵ Izp. G. Gesenius — A. Th. Hoffmann, *Lexicon manuale hebraicum et chaldaicum*², Lipsiae 1847, pod r.; N. Peters, *Weltfriede und Propheten*, Paderborn 1917, 15. 69; P. Vlašić, *Psalmi Davidovi*, II Dubrovnik 1924, 62. 157 sl.; H. Simon — I. Prado, *Praelectiones biblicae V. T.*², I, Taurini 1938, 362.

⁶ Ceuppens, Nav. dj. 234.

⁷ P. Vlašić, Nav. dj., III, 24.

⁸ Izp. Sv. Justin, *Dial. cum Tryph.*, 43. 45. 120; Sv. Irenej, *Kaer.* III, 21, 5; Tertulijan, *C. Marc.*, III, 17; IV, 1.

tielo na usavršenje svoje u ljubavi« (Ef. 4, 15 sl.). Uzvišeni razlog te bratske ljubavi jest, dakle, naše mistično sjedinjenje s Kristom: u kome, s kim, po kome živimo ljubavlju⁹, i po kome je Bog pomirio sve sa sobom, učinivši mir krvlju njegovom na križu (Kol. 1, 20. 22; 2 Kor. 5, 18 sl.). U tome pak velikome djelu otkupljenja Marija se nije držala pasivno. Ona je, podređena Kristu i o njemu ovisna, sudjelovala u otkupu i pomirenju ljudi s Bogom, davši pristanak, da postane Majkom Spasiteljevom (Lk. 1, 38) i pridruživši se Kristu u djelu muke. Stajala je pod križem (Iv. 19, 25), snošeći u srcu sve bolove ljubljenog joj Sina i prikazujući skupa sa Sinom sebe samu za naše spasenje. Marija je suodkupiteljica (co-redemptrix) ljudskoga roda. Ona je svojom poslušnošću postala uzrok spasa sebi i čitavome ljudskome rodu, kaže sv. Irenej¹⁰. Marija je, kako kaže Pijo X, zaslužila nama »de congruo«, što je Krist zaslužio »de condigno«¹¹. Benedikt XV ne ustručava se kazati, da je Marija s Kristom otkupila ljudski rod¹².

Marija stiče pravo na naziv Kraljice mira i iz drugog naslova. Ona je u drugom redu i ovisno o Kristu sveobća Posrednica milosti¹³. Jer je zaslužila »de congruo« što god je Krist zaslužio »de condigno«, sudjeluje u podjeli svih milosti. Budući da ni jednu milost ne primamo, ako ne preko njezinih ruku, to preko nje imamo tražiti i milost toliko žuđenoga mira.

Marija, dakle, radi svoga tjesnoga odnosa s Kristom kraljem podpunog i savršenog mira, kojemu je izvor u srcu i prelieva se izvana u svijet, s punim pravom nosi naslov »Kraljice mira«. Ona je to u podpunom i najuzvišenijem smislu rieči.

II

Marija Kraljica mira nije samo radi svoga odnosa s Kristom Knezom mira, nego joj taj naslov pristaje i obzirom na nju samu. Mariju rese kreposti, koje je čine dostojnom toga uzvišenoga naslova.

Ako se pitamo, odkuda ratovi i gdje im je izvor, to po riečima sv. Jakova njihov uzrok treba tražiti u nama samima, poblize: u našim pohotama: »Odakle ratovi, i odakle borbe među vama? Ne odtuda li, od naslada vaših, koje vojuju u vašim udima?« (4, 1). Sv. Jakov pod nasladama podrazumieva pohote¹⁴, što se poput voj-

⁹ Ia. — M. Vosté, *Commentarius in Epistolam ad Ephesios*², Roma 1932, kol. 203b.

¹⁰ *Adv. haeres.*, III, 22, 4, PG 7, 739.

¹¹ *Izp. Enc. Ad illum diem*, 2 febr. 1904, str. 78, 80, izd. B. Presse.

¹² »Quantum ad se pertinebat, Pilium immolavit, ut dici merito queat Ipsam cum Christo humanum genus redemisse«. Sodalitati N. D. a bona morte, 22 mart. 1918, *AAS*, 10, 182.

¹³ Leon XIII piše: »Affirmare licet... de permagno illo omnis gratiae thesauro... nihil nobis nisi per Mariam, Deo sic volente, imperitiri... (Enc. *De Rosario*, 22 sept. 1891). U istom smislu piše Pijo X: »Ex hac Mariam inter et Christum communionem dolorum ac voluntatis, promeruit illa ut fieret universorum munerum dispensatrix quae nobis Jesus nece et sanguine comparavit« (Enc. *Ad illum diem*).

¹⁴ Taj smisao daje Vg., koja ἐκ τῶν ἡδονῶν prevodi: »ex concupiscentiis« mjesto: »ex voluptatibus«.

nika služe našim udima kao oružjem za grješne čine¹⁵. Koje su to pohote, uči nas sv. Ivan: »sve što je na svijetu: požuda je tiela i požuda očiju, i oholost života« (1 Iv. 2, 16). Pod požudom tiela sv. Ivan shvaća neurednu težnju za nasladama, što gode sjetilima, posebno pak onu najjaču požudu za nečistim nasladama. Požuda očiju označuje lakomost i nezasićenu pohlepu za zemaljskim stvarima, blagom i bogatstvom. Naziv joj je odtuda, što je lakomost pohlepa za stvarima, koje očima zapažamo i gledanjem ih zaželimo, kao novac, njive, kuće, itd. Konačno pod ohološću života, koja zauzima prvo mjesto među glavnim griesima, ima se razumjeti neuredna težnja za čašću. Na ovo troje: naslade, bogatstvo, časti, na što ljude neuredna težnja nagoni, dade se svesti sve ostalo, za čime ljudi neuredno teže. Sv. nas Ivan upozorava na pogubni izvor i korien svih grieha¹⁶.

Marija, budući da je bez grieha začeta, nikada nije osjetila u sebi nagon pohote. Ova je u njoj bila potpuno ugašena. U Mariji je, dakle, bio uništen sami korien svih unutrašnjih i izvanjskih poremećenja.

Obratimo li pogled na Marijin život i vladanje, odmah nam upadaju u oči kreposti, koje su najjači uztuk spomenutim pohotama, a te su: djevičanska čistoća, siromaštvo i posluh.

Sv. Otc i katolički tumači obćenito zaključuju iz Marijina odgovora Anđelu: »Kako će to biti, kad ja ne znam muža?« (Lk. 1, 34), da je Marija učinila zavjet vječnog djevičanstva ili barem čvrstu odluku živjeti u djevičanstvu¹⁷. Tu čvrstu odluku očituje glagol u prezentu: *ὁ γυνώσκω*, što izključuje svaki bračni odnošaj i u budućnosti¹⁸. Marija nam zavjetom vječnog djevičanstva pruža najjače sredstvo protiv najjače pohote.

Marijino siromaštvo nam govori protiv pohote očiju. Marija je majka onoga, koji je, premda je bio bogat, postao radi nas siromašan (2 Kor. 8, 9), tako te nije imao gdje da skloni glavu (Mt. 8, 20 = Lk. 9, 58). Svoga božanskoga Sina rodila je u štalici, povila ga u pelenice i položila u jasle (Lk. 2, 7). Prigodom očišćenja priinela je dar siromaha: dvie grlice ili dva golubića (Lk. 2, 24). Iz toga se izvodi, da je Bl. Djevica bila toliko siromašna, da nije smogla da kupi jednogodišnje jagnje za žrtvu paljenicu, kako je to bilo po sebi Zakonom propisano¹⁹.

¹⁵ G. Estius — J. Holzammer, *In omnes D. Pauli Epistolas item in catholicas commentarii*, III, Moguntiae 1859, kol. 444a.

¹⁶ G. Estius — J. Holzammer, *Nav. dj.*, kol. 698a—699b.

¹⁷ Ovo posljednje drži M. — J. Lagrange, koji piše: »Pour nommer ce propos un voeu, il faut joindre à l'exégèse des considérations théologiques dont on ne nie pas ici la valeur, mais qui dépassent la simple explication du texte«. *Évangile selon S. Luc*, Paris 1927, 33.

¹⁸ Izp. M. — J. Lagrange, *Nav. mj.*; D. Baldi, *L'infanzia del Salvatore*, Roma 1925, 96 sl. Gl. *γυνώσκω* odgovara žid. *יָדַעַ*, kojim se označuje bračni odnošaj.

¹⁹ Izp. J. Maldonatus — J. M. Raich, *Commentarii in quatuor Evangelistas*, II, Moguntiae, 1874, kol. 103b—104a; J. Krabenbauer, *Commentarius in quatuor Evangelias*, III, Parisiis 1905, 134.

Marijina poslušnost odraz je njezine duboke poniznosti, što gasi svaku iskru oholosti. Ona je živjela u školi onoga, koji je »ponizio sam sebe, postavši poslušan do smrti, do smrti na križu« (Filip. 2,

8). Spremno se podvrgava Božjoj naredbi preko Josipa, da pred okrutnim kraljem Herodom bježi s vječnim Kraljem, svemogućim Bogom u tuđu i nepoznatu zemlju — Egipat (Mt. 2, 13—15) i vraća se istom na zapovied Anđelovu (Mt. 2, 19—21). Sama se pak Marijina poniznost izravno očituje u načinu davanja pristanka, da bude Majkom Božjom, kad je svoju suglasnost s Božjom ponudom očitovala riečima: »Evo službenice Gospodnje, nek mi bude po rieči tvojoj« (Lk. 1, 38). Kao Majka samog svemogućeg Boga hrli u pohode Elizabeti, majci Predteče vlastitog joj Sina i prva je pozdravlja (Lk. 1, 39 sl.). Ona, »koja je zavriedila, da je pohodi Anđeo i tako uzvišenim riečima pozdravi; koja je znala, da je postala Majkom Gospoda i Mesije, ne ustručava se izkazati podložnost majci Predteče«²⁰.

U Mariji, dakle, ne samo, da ne nalazimo ni traga pohotama, iz kojih se rađaju ratovi i borbe (Jak. 4, 1), nego u njoj otkrivamo u najvišem stupnju kreposti, koje su najjači uztuk svim pohotama. Samo bi ove dostajale, da je nazovemo Kraljicom mira. Njezino neporočno djevičanstvo liek je razmiricama u obitelji, koje niču većinom iz nečistoće i bluda; primjer gotovo skrajneg siromaštva Majke Božje suspreže ljudsku lakomost za bogatstvom, iz čega se rađaju razmirice u društvu; poslušnost i duboka poniznost Majke vječnoga Kralja i svemogućega Boga može da unese pokornost i sklad u društvo, snošljivost među vladare i narode. Zato s pravom slavno vladajući Kristov Namjesnik, sliedeći primjer svojih Predšasnika, stavlja nam u ovim kritičnim časovima pred oči svietli lik Bogorodice kao predmet nasljedovanja i potiče nas nek s pouzdanjem od nje prosimo dar toliko žuđenog mira.

POVIEST FILOZOFIJE I TEOLOGIJE KOD HRVATA

Dr A. Živković.

1. — Kod nas Hrvata nije do najnovijega vremena bilo skoro nikakovih pokušaja, da se sistematski obradi razvoj znanstvenog djelovanja na filozofskom i teoložkom polju. Tek u najnovijem svezku časopisa »Croatia Sacra« imamo poseban prikaz o razvitku filozofije kod Hrvata od dr T. Harapina (str. 153—172) i teologije od dr. M. Vanino (str. 200—241). Kad dosada nismo sami nastojali da dođemo do zaokružena i iscrpna priegleda ovih dviju kulturnih grana narodnog života, nije čudo, da se u znanstvenom svietu nije nigdje ni vodilo ikakova obzira o znanstvenom radu Hrvata ni u filozofiji ni u teologiji. U djelu Martina Gramana »Geschichte der Katholischen Theologie« (1933) nema ni spomena o Hrvatima. On spominje jedno jedino hrvatsko djelo: sistematski prikaz skolastičke filozofije od dr. Josipa Stadlera, ali i to navodi tamo, gdje govori o Mađarima i njihovom radu na bogoslovskom polju!

Zato je razumljivo, da radosno pozdravljamo oba ova pokušaja za sustavnim prikazom djelovanja naših ljudi na polju filozofije i teologije i njihova prinosa k obćem prosvjetnom i kultur-

²⁰ Knabenbauer, Nav. dj., 79.